

ΜΕΓΑΛΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΠΑΤΑΚΗ

Άλλος ένας σημαντικός λόγος (ο 4ος) για να το χρησιμοποιούμε:

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ Η αληθινή ιστορία των λέξεων

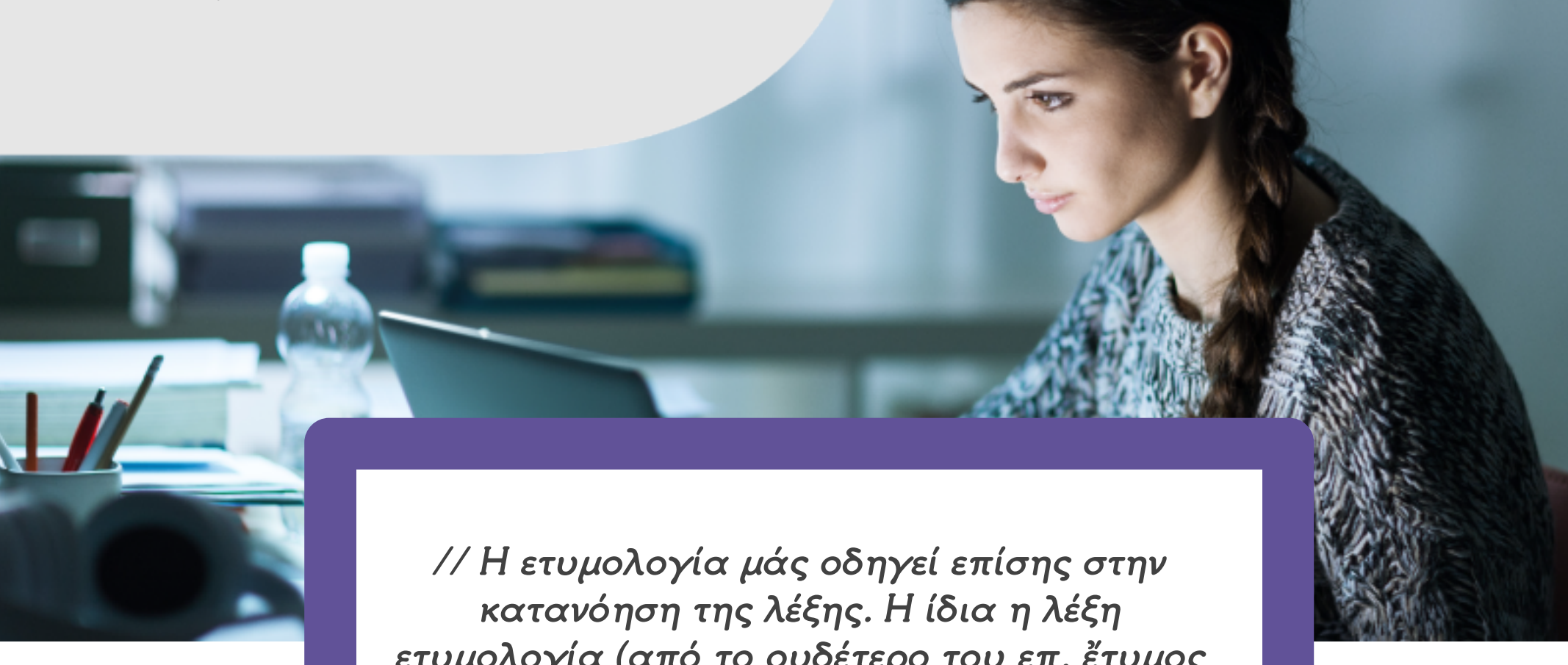
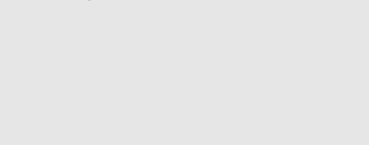
Η ετυμολογία μάς βοηθάει με 4 τρόπους.

<1>

Ετυμολογία σημαίνει γνώση της ιστορίας κάθε λέξης. Και η ιστορία της λέξης μάς οδηγεί στην ιστορία του λαού μας και ιδιαίτερα στην ιστορία του πολιτισμού μας.

Για παράδειγμα η λέξη «αρματολός» (< *αρματο-λόγος 'αυτός που συλλέγει άρματα'), που έχει στο θέμα της τη λέξη «άρματα» (= όπλα), πάντα μας φέρνει στον νου την ιστορία των αρματολών και των κλεφτών.

Επίσης η λέξη «Ολυμπιακός», που ετυμολογικά συνδέεται με την ονομασία της αρχαίας περιοχής Όλυμπια και τα Όλυμπια, μας πηγαίνει πίσω στους αγώνες που γίνονταν κάθε τέσσερα χρόνια στην αρχαία Ελλάδα καθώς και στην αναβίωσή τους στα νεότερα χρόνια.

// Η ετυμολογία μάς οδηγεί επίσης στην κατανόηση της λέξης. Η ίδια η λέξη ετυμολογία (από το ουδέτερο του επ. ζευγος "αληθής", που βγαίνει από το θέμα *ετεF- "αληθινός, πραγματικός", πρβ. ρήμα ετ-άζω, εξ-ετ-άζω, και από το θέμα λογ- του ρήματος λέγω), σημαίνει "αυτό που μας περιγράφει την αλήθεια της λέξης (δηλαδή πώς δημιουργήθηκε κάθε λέξη)". //

<ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ>

οντολογία | 🔍

Η λέξη «οντολογία», που ήρθε στη γλώσσα μας μέσω του νεολατινικού *ontologia* (από το θέμα οντ- της μετοχής ὄν, ούσα, ὄν του ρήματος εἶμι + το θέμα λογ- του ρήματος λέγω), σημαίνει τον κλάδο της φιλοσοφίας που μιλάει για τα όντα, που ασχολείται με το τι σημαίνει το ον, το είναι.

υπουργός | 🔍

Άλλο ένα χαρακτηριστικό επίσης παράδειγμα είναι η ετυμολογία της λέξης «υπουργός», που παράγεται από την πρόθεση υπό και το θέμα εργ- της λέξης «έργο» (εργάζομαι). Υπουργός, λοιπόν, είναι αυτός που εργάζεται κάτω από την εντολή κάποιου, που εξυπηρετεί κάποιον, τον βοηθά. Υπουργοί στην αρχαία Ελλάδα ήταν οι υπηρέτες. Έτσι ο υπουργός μιας κυβέρνησης δεν είναι τίποτα άλλο παρά υπηρέτης του λαού, για τα συμφέροντα του οποίου εργάζεται (κάτι που συχνά το ξεχνάνε οι πολιτικοί μας).

Ξεκίνα το ταξίδι στις λέξεις ΕΔΩ >

<3>

// Η ετυμολογία μάς βοηθά στην ορθογραφία των λέξεων καθώς παρακολουθεί τη ρίζα των λέξεων και τις μεταβολές που υφίστανται. //

Μπορούμε π.χ. να θυμόμαστε να γράφουμε με ι τις λέξεις «εισιτήριο», «προσιτός» κτλ., αν ξέρουμε ότι το ι προέρχεται από τη ρίζα «εἶ» του αρχαίου ρήματος εἶμι (= έρχομαι). Η ρίζα -εἶ- μετατρέπεται σε -ι- με αποβολή του ε. Έτσι έχουμε εισ-ι-τήριο, προσ-σ-ι-τός. Παντού υπάρχει η σημασία του έρχομαι, βαδίζω. Εισιτήριο είναι αυτό που μας επιτρέπει να βαδίσουμε, να προχωρήσουμε μέσα και προσιτός είναι αυτός που μας επιτρέπει να βαδίσουμε προς αυτόν, να τον πλησιάσουμε.

Επίσης η επικρατέστερη ετυμολογία για το «ισθμός» είναι ότι προέρχεται κι αυτό από το ρ. εἶμι. Και στη λέξη αυτή υποκείται η σημασία του «έρχομαι, βαδίζω», καθώς ισθμός είναι μια στενή λωρίδα όπου κάποιος πατάει, περνάει, έρχεται για να πάει από τη μια μεριά στην άλλη.

Αυτή η γνώση και ο συσχετισμός των λέξεων μας διευκολύνει να θυμόμαστε την ορθογραφία τους, αλλά και να κατανοήσουμε τη σημασία τους. Ακόμη ευκολότερα καταλαβαίνουμε τις συγγενικές των λέξεων, εάν γνωρίζουμε τις αλλαγές, μεταβολές που συχνά συμβαίνουν στα φωνήεντα μιας ρίζας. Έτσι σε ένα θέμα συχνά το ε μετατρέπεται σε ο, το ε σε η, το ει σε οι, το ει σε ι (με αποβολή του ε) και το ο σε ω.

Παραδείγματα:

λέγω – λόγος
φιλέω-ῶ – φίλημα
αμείβω – αμοιβή
λείπω – λοιπός – υπόλοιπος – ελλειψής
τιμά-ω – τιμήσω
όνομα – ανώνυμος
ομνύω – συνωμότης

<4>

Η ετυμολογία μάς φανερώνει τη σχέση πολλών ελληνικών λέξεων προς ξένες.

Στην ιστορία των λαών και των γλωσσών πολύ συχνά πραγματοποιείται επαφή των γειτονικών λαών μεταξύ τους ή των κατακτημένων λαών με τον κατακτητή τους, με αποτέλεσμα τους ανταλλαγής γλωσσικών στοιχείων. Αυτό γίνεται ιδιαίτερα στην εποχή μας, όπου η παγκοσμιοποίηση και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας έχουν φέρει πιο κοντά τους λαούς τον έναν με τον άλλον.

Έχουμε λοιπόν δάνεια στην ελληνική γλώσσα από άλλες γλώσσες, και αντίστροφα, δάνεια της ελληνικής προς άλλες γλώσσες (αυτό ιδιαίτερα σε μεγάλη έκταση ήδη από την αρχαία εποχή).

Δείτε πώς μάς βοηθάει αυτή η γνώση.

Γνωρίζουμε καλύτερα την ιστορία μας.

Διαπιστώνοντας ότι η ελληνική γλώσσα έχει διατηρήσει πολλές τουρκικές λέξεις που αφορούν ονομασίες φαγητών, επαγγελματών, αντικειμένων και ενεργειών της καθημερινότητας, καταλαβαίνει κανείς ότι από την επαφή μας με τον τουρκικό λαό δανειστήκαμε κυρίως γλωσσικά στοιχεία που αφορούν φαγητά ή άλλους τομείς της πρακτικής ζωής. Σήμερα δανειζόμαστε πολλές ξένες λέξεις (κυρίως αγγλικές) στους τομείς της τεχνολογίας, των οικονομικών, του εμπορίου κτλ. Αυτό αποτυπώνει τη δυναμική των προηγμένων λαών στον τομέα αυτό.

Κατανοούμε καλύτερα τις λέξεις που προέρχονται από άλλες γλώσσες.

Η γνώση της ετυμολογίας των δανειών από ξένες γλώσσες μάς βοηθά να μάθουμε και την ξένη λέξη (κατά την εκμάθηση των ξένων γλωσσών), αλλά και να συγκρατούμε καλύτερα τις ξένες λέξεις. Εδώ πρέπει να πούμε ότι τα ξένα δάνεια, δεν αφορούν μόνο λέξεις που ενσωματώνονται στην ελληνική γλώσσα, όπως π.χ. στην περίπτωση των λέξεων κομμουνισμός και καπιταλισμός. Υπάρχουν και περιπτώσεις ελληνικών λέξεων, λέξεων δηλαδή που σχηματίζονται με ελληνικά συστατικά στοιχεία κατά το πρότυπο μιας ξένης λέξης (αυτά συνήθως λέγονται μεταφραστικά δάνεια). Π.χ. από το γαλλικό *chemin de fer* (*chemin*= δρόμος, *de fer*= του σιδήρου) δημιουργήθηκε η ελληνική λέξη *σιδηρόδρομος* ή από το αγγλικό *skyscraper* η ελληνική λέξη *ουρανοξύστης* (*sky*= ουρανός, *scaper*= ξυστήρι).

Προσλαμβάνουμε, κατανοούμε και απομνημονεύουμε ευκολότερα τις ξένες λέξεις, όταν μαθαίνουμε ξένες γλώσσες.

Η διέιδουση της ελληνικής γλώσσας ήδη από την αρχαία εποχή φανερώνει τη δύναμη του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού. Είμαστε λοιπόν σε θέση να παρακολουθήσουμε τις ελληνικές λέξεις που ενσωματώθηκαν σε ξένες γλώσσες. Αυτό μας βοηθάει ιδιαίτερα να μάθουμε και να κατανοήσουμε ξένες λέξεις.

Παράδειγμα:

Το αρχαίο ελληνικό επίρρημα *τῆλε* (= μακριά), που χρησιμοποιείται ευρύτατα ως πρώτο συνθετικό σε ξένες λέξεις με τη μορφή του *tele-* (*television* (= τηλεόραση). Αν ρωτήσετε γιατί το η του *τῆλε* έγινε ε [e] στη ξένη λέξη, η απάντησή είναι ότι στα αρχαία ελληνικά το η προφερόταν ως ε μακρό, άρα οι ξένες γλώσσες δεν κάνουν τίποτα άλλο παρά να κρατούν την αρχαία προφορά του η. Ένα άλλο παράδειγμα είναι η αγγλική λέξη *telephone*, «τηλέφωνο», που δημιουργήθηκε από τα ελληνικά τῆλε + φωνή. Παρόμοια από τη ρίζα των λέξεων αρχαίας, αρχαϊκός έχουμε τα αγγλικά *archaic* «αρχαϊκός» και *archaeology* ή *archeology* (= αρχαιολογία). Και πάλι στο ερώτημα γιατί στα παραπάνω παραδείγματα το αρχαίο ελληνικό φ αποδόθηκε με *ph* και το αρχαίο ελληνικό χ αποδόθηκε με *ch*, η απάντηση είναι ότι η αρχαία προφορά του φ ήταν η προφορά του π συνοδευμένου από ένα δασύ πνεύμα, ότι δηλαδή δηλώνει η γραφή *ph*, και η αρχαία προφορά του χ ήταν ο φθόγγος κ συνοδευόμενος από ένα δασύ πνεύμα, ότι δηλαδή δηλώνει η γραφή *ch* (kh). Όλες αυτές οι παρατηρήσεις βοηθούν στην κατανόηση, στην απομνημόνευση και στη σωστή ορθογραφία των λέξεων αυτών στις ξένες γλώσσες.

Ξεκίνα το ταξίδι στις λέξεις

ΕΔΩ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ
www.patakis.gr